

Kansen Curriculum.nu voor geletterdheid in de vakken

Bart van der Leeuw & Nellianne van Schaik

Agenda

1. Werkwijze en opbrengsten Curriculum.nu
2. Kansen voor geletterdheid in het leergebied Nederlands
3. Kansen voor geletterdheid in andere leergebieden
4. Hoe nu verder?

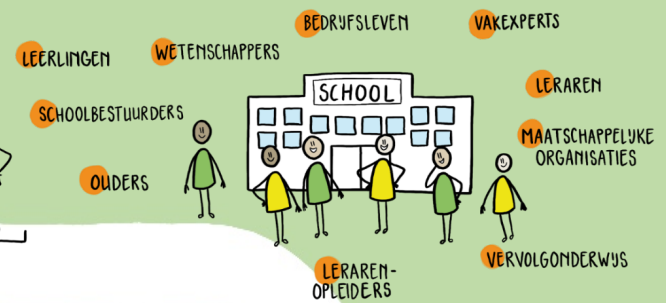
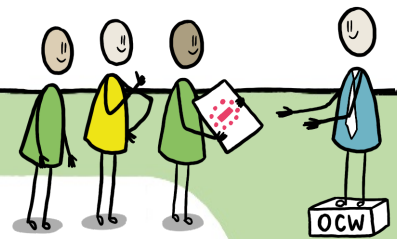
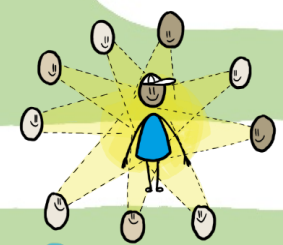
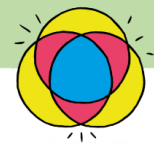
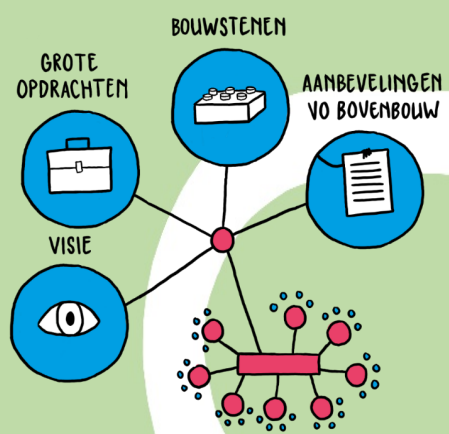
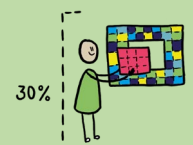

Doelen

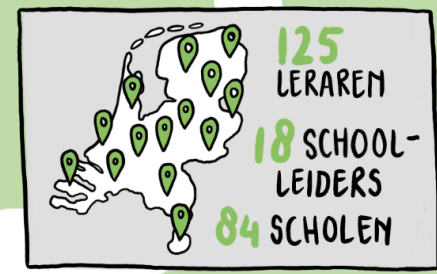
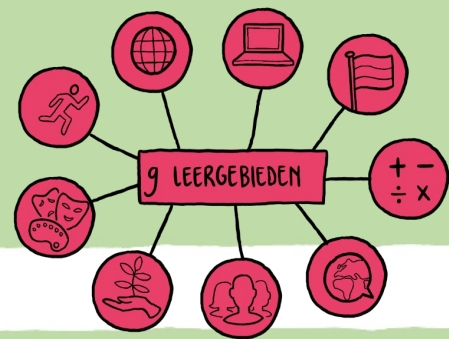
- Wat moeten leerlingen **kennen en kunnen** om goed voorbereid te zijn op hun toekomst?
- **Samenhang** in de onderwijsinhoud bevorderen
- Zorgen voor **doorlopende leerlijnen**
- **Overladenheid** in het onderwijsprogramma terugdringen
- Duidelijkheid bieden aan scholen: wat moeten alle leerlingen leren en hoeveel **ruimte** is er over voor eigen invulling?
- Een betere **balans** brengen in de hoofddoelen van het onderwijs

ALLE
LEERLINGEN ZO
GOED MOGELIJK VOOR-
BEREIDEN OP DE TOEKOMST

Start Curriculum.nu waarin 125 leraren en 18 schoolleiders samen bouwen aan het onderwijs van morgen. Het is voor het eerst dat het onderwijs hiervoor zelf aan zet is.

Werkopdracht

VISIE

De visie geeft aan waarom het leergebied belangrijk is voor leerlingen in het po en vo met het oog op hun leren, werken en leven in de samenleving.

GROTE OPDRACHTEN

De grote opdrachten beschrijven de kern van wat leerlingen nodig hebben om de wereld te kunnen begrijpen (kennis) en om in de wereld adequaat te kunnen handelen (vaardigheden).

BOUWSTENEN

De bouwstenen van kennis en vaardigheden in een doorlopende leerlijn van onderbouw po tot en met bovenbouw vo.

Nederlands

“Taal maakt je sterker en laat je groeien. Je taalgebruik draagt bij aan wie je bent en hoe je overkomt. Een goede beheersing van de Nederlandse taal is van groot belang voor succesvolle participatie op school en voor deelname aan de samenleving.”

- Bevordering gelijke kansen voor alle leerlingen.
- Kerninhouden
 - Taal & communicatie
 - Taal & cultuur
 - Taal & identiteit
- Basis blijft goed leren lezen, schrijven, spreken en luisteren.
- Expliciete aandacht voor kwalitatief goede interactie.
- Leesmotivatie en literaire competentie.

Nederlands

Diepe vormen van lezen waarbij leerlingen omvangrijkere teksten lezen, de eigen interesse volgen en zelf doelen bepalen, komen op school minder voor

(...)

De raden verwelkomen de recent toegenomen aandacht voor leesmotivatie, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de uitkomsten van het platform curriculum.nu

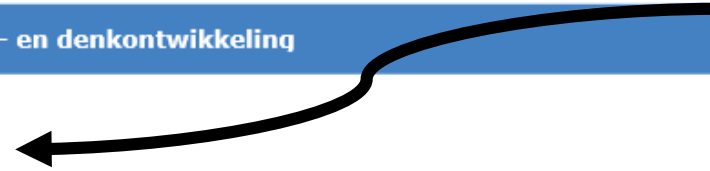
- **Biedt het curriculum Nederlands kansen voor geletterdheid voor alle leerlingen?**
- Speerpunten: leesmotivatie, rijke teksten en interactie t.b.v. taal- en denkontwikkeling

Opbrengsten Nederlands

1 Interactie en een rijk taalaanbod ten behoeve van taal- en denkontwikkeling

- 1.1 Rijke teksten als voorwaarde voor taal- en denkontwikkeling
- 1.2 Interactie ten behoeve van van taal- en denkontwikkeling

2 Taalbewustzijn en taalleervaardigheden

- 2.1 Taalbewustzijn en taalleervaardigheden

3 Meertaligheid en cultuurbewustzijn

- 3.1 Meertaligheid en cultuurbewustzijn

4 Experimenteren met taal en vormen van taal

- 4.1 Experimenteren met taal en vormen van taal

5 Doelgericht communiceren

- 5.1 Doelgericht communiceren

6 Kritisch (digitale) informatie verwerven, verwerken en verstrekken

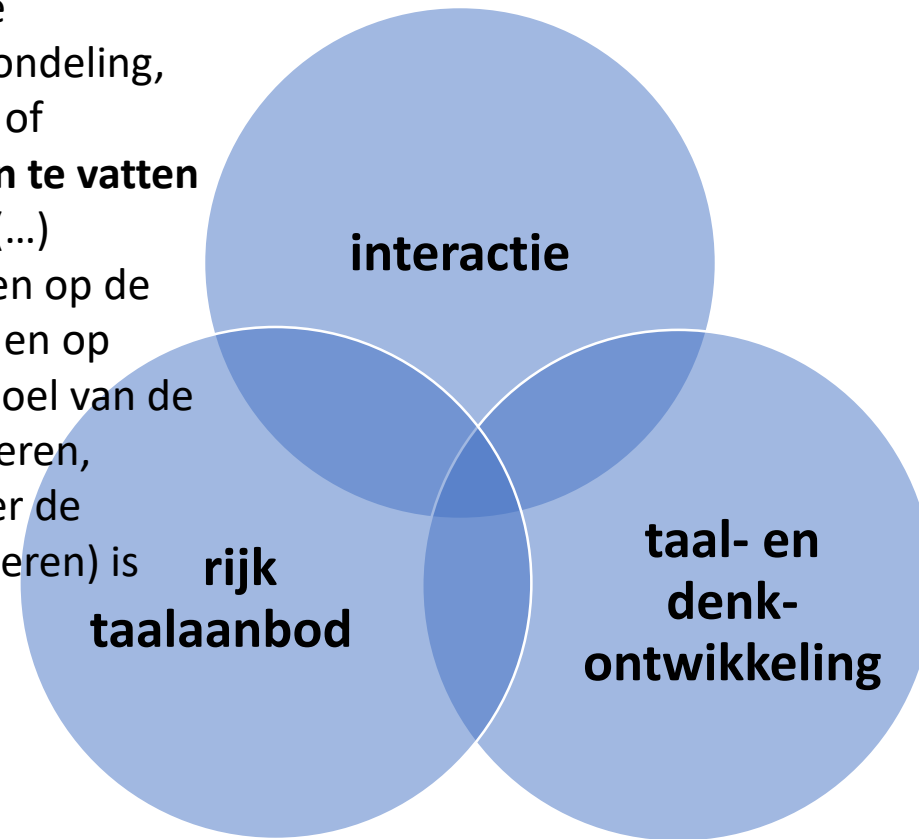
- 6.1 Kritisch (digitale) informatie verwerkven, verwerken en verstrekken

7 Leesmotivatie en literaire competentie

- 7.1 Leesmotivatie en literaire competentie

Bouwsteen 1.2 B

- Leerlingen leren de opgedane kennis en ideeën te **parafraseren** en mondeling, schriftelijk, digitaal of multimodaal **samen te vatten** en te **presenteren** (...)
- Samen te reflecteren op de vragen in hoeverre en op welke manier het doel van de **interactie** (samen leren, onderhandelen over de betekenis en redeneren) is **rijk taalaanbod** behaald (...)

Kansen voor geletterdheid bij alle vakken met grote opdracht 1 en bouwsteen 1.1 en 1.2

Kijkwijzer taalgericht vakonderwijs

Code	Algemeen pedagogisch-didactisch handelen	Waarneming	Voc
	Contact met leerlingen		
A1	• begroet aan het begin		
A2	• bemoedigt en waardeert		
A3	• heeft aandacht voor welbevinden		
A4	• is benaderbaar		
A5	• sluit de les positief af		
	Werkklimaat		
	• maakt duidelijk wat er van leerlingen wordt verwacht		
A7	• stimuleert samenwerking		
	• stimuleert luisternen		
A9	• laat leerlingen zelfstandig werken		
A10	• bewaakt omgang met de leerstof		
A11	• bevordert een positieve houding ten opzichte van de leerstof		

Code	Interactie	Waarneming	Voork
	Vragen stellen		
I1	• stelt verschillende soorten vragen (beschrijvend, ordenend, verklarend, evaluerend)		
I2	• stelt open vragen		
I3	• stelt echte vragen		
I4	• vraagt door		
I5	• bevordert dat leerlingen elkaar vragen stellen		
	Antwoorden genereren		
I6	• speelt vragen en antwoorden door		
I7	• verdeelt beurten		

Opbrengsten Nederlands

1 Interactie en een rijk taalaanbod ten behoeve van taal- en denkontwikkeling

- 1.1 Rijke teksten als voorwaarde voor taal- en denkontwikkeling
- 1.2 Interactie ten behoeve van van taal- en denkontwikkeling

2 Taalbewustzijn en taalleervaardigheden

- 2.1 Taalbewustzijn en taalleervaardigheden

3 Meertaligheid en cultuurbewustzijn

- 3.1 Meertaligheid en cultuurbewustzijn

4 Experimenteren met taal en vormen van taal

- 4.1 Experimenteren met taal en vormen van taal

5 Doelgericht communiceren

- 5.1 Doelgericht communiceren

6 Kritisch (digitale) informatie verwerven, verwerken en verstrekken

- 6.1 Kritisch (digitale) informatie verwerkven, verwerken en verstrekken

7 Leesmotivatie en literaire competentie

- 7.1 Leesmotivatie en literaire competentie

Nederlands

- Bouwsteen 6.1: **Kritisch omgaan met informatie: bij alle vakken van groot belang**
- **Specifiek Nederlands:**
 - kennis van talige, retorische en visuele middelen
 - strategieën (leren) gebruiken om informatie op passende manier te verwerken en te verstrekken.
- **(Ook) voor andere vakken:**
 - Kritische houding ontwikkelen t.o.v. (digitale) informatie
 - Beoordelen op betrouwbaarheid en bruikbaarheid

ANA

P

Beschermen

lands

Lay-out?

'Wij zijn mede-verantwoordelijk'

WNI-ambassadeur André Kaptein reide deze zomer voor het televisieprogramma 'Aankle op aanle' met het Wereld Natuur Fonds naar Brazilië. Die Amazono is rijk, magisterieus, maar ook bedreigd. Vanuit de lucht zie je de ontbossing erg goed, maar de rivieren worden van de Cerrado-tenniszweiden. In het samengestelde van de Amazone ligt degenzucht van de toerisme van voedsel en landbouwbedreigingen. Door de toerisme van voedsel en landbouwbedreigingen. Door de toerisme van voedsel en landbouwbedreigingen. Door de toerisme van voedsel en landbouwbedreigingen.

Verhelderingsvragen

Kansen voor geletterdheid in anderen leergebieden 1

	Kunst & Cultuur	Mens & Maatschappij	Mens & Natuur	Rekenen & Wiskunde	Burgerschap	Digitale geletterdheid
taal	4	13	4	-	2	2
→ vaktaal	28	3	7	21	-	-
woord(en) →	37	-	2	17	7	3
praten	3	2	1	2	3	1
schrijven	-	1	1	→ 7	1	2
lezen	-	1	1	8	2	1
formuleren	5 →	15	9	1	4	7
verwoorden	4	1	-	7	4	5
→ communiceren	13	5	3	24	6	19
→ presenteren +	19	16	-	1	-	7

Kansen voor geletterdheid in anderen leergebieden 2

	Kunst & Cultuur	Mens & Maatschappij	Mens & Natuur	Rekenen & Wiskunde	Burgerschap	Digitale geletterdheid
redeneren	-	14	10 	65	4	-
benoemen	4	6	8	9 	25	-
beschrijven	-	12	37 	35	7	1
vergelijken	1	12	11	16	8	1
verklaren	-	12 	22	2	4	2
duiden	-	4	1	1	5	1
ordenen	-	9	5 	16	-	2
voorspellen	-	2	8	1	-	-
representeren+	-	-	- 	22	-	-
beschouwen	-	2	1	10	2	4
argumenteren	- 	7	-	-	-	-
waarderen	13 	18	1	-	1	3

Kansen voor geletterdheid in bij Kunst & Cultuur 1

	K&C
taal	4
vaktaal	28
woord(en)	37
praten	3
schrijven	-
lezen	-
formuleren	5
verwoorden	4
communiceren	13
presenteren +	19
redeneren	-
benoemen	4
beschrijven	-
vergelijken	1
verklaren	-
duiden	-
ordenen	-
voorspellen	-
representeren+	-
beschouwen	-
argumenteren	-
waarderen	13

Uit de visie:

Leerlingen leren op expressieve wijze te communiceren met (bewegend) beeld, klank, woord en met beweging in relatie tot de ruimte of omgeving.

Bij het leergebied Kunst & Cultuur leren leerlingen op expressieve wijze te **communiceren** (13x) waarbij het **woord** (37x) een van de communicatievormen is. Denk aan poëzie en meer in het algemeen literatuur.

	K&C
taal	4
vaktaal	28
woord(en)	37
praten	3
schrijven	-
lezen	-
formuleren	5
verwoorden	4
communiceren	13
presenteren +	19
redeneren	-
benoemen	4
beschrijven	-
vergelijken	1
verklaren	-
duiden	-
ordenen	-
voorspellen	-
representeren+	-
beschouwen	-
argumenteren	-
waarderen	13

Kansen voor geletterdheid in bij Kunst & Cultuur 2

Bij Kunst & Cultuur is – vergeleken met de andere leergebieden - het meest sprake van **vaktaal** (28x). In bijna elk van de negen bouwstenen is er sprake van vaktaal.

Bouwsteen 2.1 Artistieke expressie

- Po onderbouw. Leerlingen leren bij interpretaties van bestaand werk en bij artistieke uitingen (bewegend) beeld-, klank-, woord- en bewegingselementen, toepassen en **eenvoudige vaktaal gebruiken**, te denken valt aan kleur, vorm, hoog-laag, snel-langzaam;
- Po bovenbouw. Leerlingen leren de zeggingskracht van eigen artistieke uitingen te vergroten door keuzes te maken over de inhoud en de vormgeving en daarbij **gangbare vaktaal gebruiken**;
- Vo onderbouw. Leerlingen leren de zeggingskracht van eigen artistieke uitingen te vergroten door bewuste keuzes te maken over de inhoud en de vormgeving (technieken, materialen en middelen) en daarbij **vaktaal bewust gebruiken**;

	M&M
taal	13
vaktaal	3
woord(en)	-
praten	2
schrijven	1
lezen	1
formuleren	15
verwoorden	1
communiceren	5
presenteren +	16
redeneren	14
benoemen	6
beschrijven	12
vergelijken	12
verklaren	12
duiden	4
ordenen	9
voorspellen	2
representeren+	-
beschouwen	2
argumenteren	7
waarderen	18

Kansen voor geletterdheid in bij Mens & Maatschappij 1

Bouwsteen 10.1 Informatie verwerven en verwerken (werkwijze)

- Po-onderbouw: Leerlingen leren **formuleren** wat ze nog willen weten;
- Po-bovenbouw: Leerlingen leren een antwoord op de informatievraag te **formuleren** en deze te **presenteren**;
- Vo-onderbouw: Leerlingen leren een beargumenteerde conclusie te trekken/antwoord te **formuleren** bij de informatievraag

Bouwsteen 10.2 Onderzoeken (werkwijze)

- Inleiding: Bij onderzoek binnen het leergebied Mens & Maatschappij kunnen de leerlingen steeds de volgende aspecten toepassen (in toenemende mate van complexiteit): een onderzoeksvraag **formuleren**, een onderzoeksopzet ontwerpen, data verzamelen, conclusies trekken en **presenteren**.

Samenhang tussen M&M en andere leergebieden:

- Nederlands waar het bijvoorbeeld gaat om de vaardigheden **formuleren**, redeneren en informatie interpreteren.

	M&M
taal	13
vaktaal	3
woord(en)	-
praten	2
schrijven	1
lezen	1
formuleren	15
verwoorden	1
communiceren	5
presenteren +	16
redeneren	14
benoemen	6
beschrijven	12
vergelijken	12
verklaren	12
duiden	4
ordenen	9
voorspellen	2
representeren+	-
beschouwen	2
argumenteren	7
waarderen	18

Kansen voor geletterdheid in bij Mens & Maatschappij 2

Bouwsteen 9.5 Denken in overeenkomsten en verschillen (denkwijze)

- Po-onderbouw: Leerlingen leren hoe zij voorwerpen en situaties kunnen **vergelijken** (zoals 'wat is er anders en wat is hetzelfde?');
- Po-bovenbouw: Leerlingen leren hoe ze verschijnselen en ontwikkelingen kunnen **vergelijken**;
- Vo-bovenbouw: Leerlingen leren hoe zij verschijnselen en ontwikkelingen kunnen **vergelijken** aan de hand van criteria (zoals 'hoe hebben politieke keuzes ertoe geleid dat, hoe hebben economische keuzes...').

Bouwsteen 9.1 Denken in continuïteit en verandering (denkwijze)

- Po-onderbouw inleiding: Leerlingen leren over veranderingen in de tijd en over dat wat niet verandert.
- Po-bovenbouw inleiding: Leerlingen leren **beschrijven en verklaren** dat verschijnselen en situaties veranderen of hetzelfde blijven.
- Vo-onderbouw inleiding: Leerlingen leren **beschrijven en verklaren** dat verschijnselen en situaties veranderen of in stand blijven en hoe de aard, het tempo, de omvang en i van veranderingen (kunnen) zijn.

	R&W
taal	-
vaktaal	21
woord(en)	17
praten	2
schrijven	7
lezen	8
formuleren	1
verwoorden	7
communiceren	24
presenteren +	1
redeneren	65
benoemen	9
beschrijven	35
vergelijken	16
verklaren	2
duiden	1
ordenen	16
voorspellen	1
representeren+	22
beschouwen	10
argumenteren	-
waarderen	-

Kansen voor geletterdheid in bij Rekenen & Wiskunde 1

Grote Opdracht 11: Representeren en communiceren (inleiding algemeen):

- Rekenen & Wiskunde maakt gebruik van een universele **vaktaal**. Begrippen, benamingen, symbolen en formules worden wereldwijd gebruikt. Deze **representaties** helpen om wiskundig denken en wiskundig handelen tot uitdrukking te brengen en erover te **communiceren** met anderen, zowel met wiskundigen als met niet-wiskundigen.

Bouwsteen 11.1 (inleidingen per fase)

- In de eerste leerjaren van het primair onderwijs is er veel aandacht voor het **representeren** van hoeveelheden in woorden, beelden en getalsymbolen. De focus ligt hier op het gebruik van de juiste begrippen in **vaktaal**.
- In de hogere leerjaren komen meer **representaties** aan bod en worden ze formeler van aard. Leerlingen maken meer gebruik van wiskundige begrippen, formuleringen en **formelere vaktaal**.
- In de onderbouw van het voortgezet onderwijs wordt de lijn uit het primair onderwijs voortgezet, waarbij de **representaties** en **communicatie** nog formeler van aard zijn. Ook komen er nieuwe **representaties** bij. Leerlingen leren **formele vaktaal** te gebruiken en kritisch te zijn op onjuist gebruik hiervan.

	R&W
taal	-
vaktaal	21
woord(en)	17
praten	2
schrijven	7
lezen	8
formuleren	1
verwoorden	7
communiceren	24
presenteren +	1
redeneren	65
benoemen	9
beschrijven	35
vergelijken	16
verklaren	2
duiden	1
ordenen	16
voorspellen	1
representeren+	22
beschouwen	10
argumenteren	-
waarderen	-

Kansen voor geletterdheid in bij Rekenen & Wiskunde 2

Bouwsteen 3.2 Meten en meetkunde, vorm en ruimte

- Po-onderbouw inleiding: Ze ontwikkelen hun voorstellingsvermogen over hoe vormen en objecten er in de ruimte uit kunnen zien en ze leren erover **praten en redeneren** zonder dat ze deze vormen hoeven te zien.

Bouwsteen 4.1 Verbanden, verschijningsvormen en vergelijkingen

- Po-onderbouw inleiding: In de eerste leerjaren leren leerlingen **denken en redeneren** over verbanden. Ze leren verbanden te zoeken in hun naaste omgeving en deze **in eigen woorden te beschrijven**, bijvoorbeeld hoe verder je van school woont, hoe langer je moet wandelen.

Bouwsteen 4.2 Speciale verbanden

- Po-onderbouw inleiding: In de eerste leerjaren leren leerlingen **denken en redeneren** over eenvoudige regelmaat. Ze leren de regelmaat in een reeks vormen en in een getallenrij **in eigen woorden te beschrijven** en deze regelmaat vervolgens zelf voort te zetten.

Discussievragen

1. Hebben deze doelen van Nederlands een kans bij andere leergebieden?
 - kwalitatief goede **interactie** om de taal- en denkontwikkeling van leerlingen te bevorderen
 - een **rijk taalaanbod**: geef leerlingen authentieke teksten van goede kwaliteit, waarmee ze hun woordenschat vergroten
2. In andere leergebieden is sprake van **vaktaal**, **formuleren**, **communiceren**, **presenteren** etc. Welke kansen biedt dat voor geletterdheid?
3. In andere leergebieden is sprake van taaldenkfuncties als **vergelijken**, **beschrijven**, **verklaren**, **waarderen** etc.
 - Welke kansen biedt dat voor geletterdheid?
 - Welke bijdrage biedt Nederlands bij de ontwikkeling van deze functies?

Dank

	M&N
taal	4
vaktaal	7
woord(en)	2
praten	1
schrijven	1
lezen	1
formuleren	9
verwoorden	-
communiceren	3
presenteren +	-
redeneren	10
benoemen	8
beschrijven	37
vergelijken	11
verklaren	22
duiden	1
ordenen	5
voorspellen	8
representeren+	-
beschouwen	1
argumenteren	-
waarderen	1

Kansen voor geletterdheid in bij Mens & Natuur 1

Bouwsteen 3.1 Onderzoeken (werkwijze)

- Po-bovenbouw: Leerlingen leren onderzoeksgegevens mondeling en schriftelijk te verwerken, de onderzoeksvraag te beantwoorden, de resultaten met elkaar te delen en hierbij gebruik te maken van **vaktaal**.

Denkwijzen geven structuur aan waarnemingen en ondersteunen de leerling bij het stellen van vragen, het **redeneren** en het **formuleren**. De denkwijzen zijn voor het leergebied kenmerkende manieren van kijken, ordenen en/of *redeneren*.

Bouwsteen 4.1 Patronen (denkwijze)

- Po-bovenbouw: Leerlingen leren waarneembare patronen te ontdekken en herkennen en op basis hiervan vragen te **formuleren** (te denken valt aan “zijn alle zwanen wit?” of “zijn er ook ijzeren voorwerpen die geen stroom geleiden?”).
- Vo-onderbouw: Leerlingen leren patronen te analyseren en op basis hiervan vragen te **formuleren**.

	M&N
taal	4
vaktaal	7
woord(en)	2
praten	1
schrijven	1
lezen	1
formuleren	9
verwoorden	-
communiceren	3
presenteren +	-
redeneren	10
benoemen	8
beschrijven	37
vergelijken	11
verklaren	22
duiden	1
ordenen	5
voorspellen	8
representeren+	-
beschouwen	1
argumenteren	-
waarderen	1

Kansen voor geletterdheid in bij Mens & Natuur 2

Bouwsteen 4.2 Systemen (denkwijze)

- (Uit de algemene inleiding) Om in systemen te kunnen denken, is het nodig om af te bakenen wat het systeem is waar je naar kijkt. Welke grenzen handig zijn, hangt af van het doel van de **beschrijving**: om faseovergangen te **beschrijven** is het voldoende een molecuul als een geheel te beschouwen, maar om chemische reacties te **beschrijven** moeten ook de atomen **beschreven** worden. Zo helpt het denken in systemen bijvoorbeeld ook om complexe apparaten te **beschrijven** en begrijpen: een computer bevat een processor, een harde schijf en een muis.

Bouwsteen 8.1 Stoffen en reacties

- In de onderbouw van het po **ervaren** de leerlingen welke eigenschappen materialen kunnen hebben en dat die kunnen veranderen.
- In de bovenbouw van het po leren leerlingen dat faseovergangen en chemische reacties andersoortige fenomenen zijn en dat een molecuulmodel gebruikt kan worden om de verschillen tussen fases te **beschrijven**.
- In de onderbouw van het vo ontwikkelen leerlingen hun materiebegrip verder om zo chemische reacties op atomair niveau te **beschrijven en verklaren**.